

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 4^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΕΡΙΚΛΗ ΘΕΟΧΑΡΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος**, παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον, εἶπε τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Ἔχω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς παρουσιάσω ἓνα νέο καὶ σημαντικὸ σύγγραμμα, ποὺ ἐκυκλοφόρησε μόλις τοὺς δύο τελευταίους μῆνες. Πρόκειται γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ συναδέλφου κ. Κωνσταντίνου Τρουπάνη, ποὺ ἔχει τὸν τίτλον «*Ἑλληνικὴ ποίηση - Ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἕως τὸν Σεφέρη*». Τὸ βιβλίον ἔχει δημοσιευθῆ στὸ Λονδίνο, σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα, καὶ ὁ ἀκριβὴς ἀγγλικὸς τίτλος εἶναι «*Greek Poetry - From Homer to Seferis* (ed. Faber and Faber, London - Boston, 1981)».

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ 896 σελίδες καὶ ἐντυπωσιάζει, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, τόσο μὲ τὸν ἐπιβλητικὸ ὄγκον, ὅσο προπάντων μὲ τὸ μακροχρόνιον μόχθον ποὺ πρέπει νὰ ἔχει καταβληθῆ γιὰ τὴν προετοιμασίαν καὶ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ τοῦ ἄθλου.

Τὸ βιβλίον ἀκολουθεῖ διαχρονικὴ πορεία καὶ ἐξετάζει δλόκληρη τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν, τῆς ὁποίας οἱ ἀρχὲς βρῖσκονται ριζωμένες βαθειὰ στὴ δευτέρην χιλιετηρίδα πρὸ Χριστοῦ, ἐνῶ τὸ τέρμα της, στὸ βιβλίον ποὺ σᾶς παρουσιάζω, φτάνει ἕως τὸν πόλεμον τῆς Ἀλβανίας. Γίνεται ἀμέσως φανερὸ ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ χρονικὴ περίοδον ποὺ ὑπερβαίνει τρεῖς χιλιετηρίδες. *Δὲν ὑπάρχει σ' δλόκληρη τὴν Ἑδρώπην καμιά ἄλλη ποίηση ποὺ νὰ εἶναι τόσο παλαιὰ καὶ συγχρόνως νὰ ἔχει παραμείνει ἐνιαία καὶ ἀδιάσπαστη.* Τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον ἀσφαλῶς ἀντιπροσωπεύει ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς ποίησης.

Βέβαια και ἄλλοι λαοί, ἰδίως τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ἀλλὰ καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, μπορεῖ νὰ ἔχουν ποιητικὴ παράδοση ποὺ εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὶς χιλιετηρίδες. Σ' αὐτοὺς ὅμως τοὺς λαοὺς ἔχουν μεσολαβήσει πολὺ μεγάλα χρονολογικὰ ρήγματα, σὲ βαθμὸ ποὺ διακόπτουν ἀποφασιστικὰ τὴ συνέχεια τῆς ποιητικῆς τους παράδοσης. Εἶναι δύσκολο σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις νὰ πεισθοῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ κάποια ἀδιάσπαστη καὶ ἐνιαία ποίηση, ποὺ νὰ εἶναι γραμμὴν στὴν ἴδια γλῶσσα καὶ νὰ διαρκεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως τὶς ἡμέρες μας.

Τὸ σπουδαῖο λοιπὸν τοῦτο προνόμιο τῆς ἀδιάσπαστης πορείας μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὰ ἑλληνικὸ γνῶρισμα.

Τὸ θέμα ὅμως τοῦτο, ἐνῶ ἦταν γνωστὸ στοὺς ὀλίγους εἰδικούς, οὐσιαστικὰ ἐλάνθανε καὶ βασικὰ παρέμενε ἄγνωστο. Γιατί; Διότι οἱ κλασικοὶ φιλόλογοι ὄλων τῶν χωρῶν, ἀκόμη καὶ οἱ Ἑλληνες κλασικοὶ φιλόλογοι στὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τους, μιλοῦσαν, καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μιλοῦν, γιὰ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίηση μὲ δικαιολογημένο βέβαια θαυμασμό, ἀλλὰ καὶ μὲ σαφῆ τὴν ἐπίγνωση ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ ποίηση ἀνεπανάληπτη, ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν ποιητικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ὀμήρου καὶ τερματίζεται, ὀριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα, μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴ ποίηση. Τερματίζεται δηλαδὴ μὲ τὴ Λυρικὴ Ἀνθολογία τῶν χρόνων ἐκείνων, μὲ ὀρισμένα θαυμάσια ἐπιγράμματα καὶ ὕμνους, καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀξιόλογα ποιητικὰ ἔργα τῆς ἴδιας ἐποχῆς.

Ὅλα ὅμως ἐκεῖνα, τὰ σπουδαῖα καὶ τὰ θαυμάσια, ἔχουν κατὰ τὴ γνώμη τους ὀριστικὰ τερματισθῆ. Ὅσα ἄλλα ποιητικὰ ἔργα παρουσιάζονται στὴ συνέχεια τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ὅλα ἀπλῶς ἐπαληθεύουν, σὲ περιεχόμενο καὶ νόημα, τὸν ὕστατο χρησμὸ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Τὸ Δελφικὸ μαντεῖο, σὲ μιὰν ἐντυπωσιακὴ φάση δραματικῆς αὐτοσυνειδησίας, πληροφορεῖ τὸν ἐπίμονο νοσταλγὸ τῆς ἀρχαίας θρησκείας, τὸν αὐτοκράτορα Ἰουλιανό, ὅτι δὲν εἶναι μόνο ὁ Φοῖβος ποὺ δὲν ἔχει πλέον καλύβην, ἀλλὰ καὶ ὅτι *ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ*. Ἡ Κασταλία συνεπῶς, ὡς αἰώνια πηγὴ ἑλληνικῶν ἐμπνεύσεων, ἔχει ὀριστικὰ στερέψει.

Καὶ ὅμως, παρὰ τὸν ἀμφισβητούμενο ὡς πρὸς τὴ γνησιότητά του καὶ τὸν ἰδιότυπο αὐτοεπικήδειο χρησμὸ τοῦ μαντείου, δὲν ἔχει συμβῆ παρόμοια διακοπὴ καὶ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ποίηση, ὡς σύνολο. Ἡ ποίηση αὐτὴ ἐξακολουθεῖ ρωμαλέα καὶ κατὰ τοὺς ἐπόμενους αἰῶνες. Τὸ «*λάλον ὕδωρ*» καὶ οἱ ὀρητικὲς καὶ δημιουργικὲς ἐμπνεύσεις συνεχίζονται καὶ κορυφώνονται μὲ τὴ χριστιανικὴ ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, φτάνοντας ἔπειτα ἀδιάσπαστα ἕως καὶ τὶς ἡμέρες μας, ὁπότε γίνεται καὶ ἡ διεθνὴς καταξίωση μὲ τὰ δύο ἀλλεπάλληλα βραβεῖα Νόμπελ.

Αὐτὴ τὴ συνέχεια πορείας, τὴν ἀδιάσπαστη μέσα στὶς χιλιετηρίδες καὶ τὴν ἐξαίρετη σὲ ποιοτικὲς ἐναλλαγές, πὺν παρουσιάζει ἡ ἑλληνικὴ ποίηση ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἕως καὶ σήμερα, τὴν ἔχει θεμελιώσει ἀποδεικτικὰ μέσα στὸ ὄγκωδες βιβλίον του ὁ συνάδελφος κ. Κωνσταντῖνος Τρυπάνης καί, πρῶτος αὐτός, τὴν παρουσιάζει *ἐνιαία, στὴν ἀδιάσπαστη μορφὴ της*. Προσωπικὰ πιστεύω, ὅτι ἡ μεγάλη ὑπηρεσία πὺν ἔχει προσφέρει ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος, δὲν ἀφορᾷ μόνο τὴν ποιότητα τῶν γραπτῶν του στὴν ἀξιολόγηση τῶν θεμάτων καὶ τῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ τὴ σύλληψη τῆς ἰδέας νὰ παρουσιάσει τὴν ἑλληνικὴ ποίηση μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἀδιάσπαστης συνέχειας.

Σὲ πέντε μεγάλες ὑποδιαίρεσεις, μέσα στὸ βιβλίον του, ἔχει χωρίσει τὴν ἑλληνικὴ ποίηση ὁ κ. Κωνσταντῖνος Τρυπάνης. Καὶ τὸ ἰδιαίτερα σημαντικὸ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι εἶναι ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου, ἐνῶ προχωρεῖ σταθερὰ σ' αὐτοὺς τοὺς χρονικοὺς διαχωρισμοὺς, παράλληλα δὲν παραλείπει νὰ κάνει διαρκῶς φανερὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρεῖ προσωπικὸ σεβασμὸ πρὸς ὅλες αὐτὲς τὶς ὑποδιαίρεσεις, χωρὶς νὰ ἀδικεῖ καμὶαν ἀπ' αὐτές. Καθεμίᾳ τους ἔχει τὴ δική της φυσιογνωμία καὶ τὶς δικές της ἀρετές. Καὶ ἐνῶ ὅλες διαφέρουν μεταξὺ τους, τόσο στὴν ποιότητα καὶ τὰ θέματα, ὅσο προπάντων στὸ ὕφος, ὡστόσο ὅλες προβάλλονται σὰν ἡ ἐπὶ μέρους ἔκφρασι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς βασικῆς οὐσίας, τῆς ἑλληνικῆς ποιητικῆς πραγματικότητος.

Ἡ πρώτη μεγάλη χρονικὴ ὑποδιαίρεσι τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα. Σὲ δύο τμήματα χωρίζεται ἡ ὑποδιαίρεσι αὐτή, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὴν ποίηση τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων ἕως καὶ τὴν ἀρχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων. Σχηματικὰ τὸ τμήμα τοῦτο ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ. καὶ φτάνει ἕως τὸ 490 π.Χ. Δύο βασικὰ ποιητικὰ εἶδη ἀντιπροσωπεύουν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, εἶναι ἡ Ἐπικὴ ποίηση καὶ ἡ Λυρικὴ ποίηση. Στὴν ἐπικὴ κυριαρχοῦν ὁ μεγαλόπνευστος Ὅμηρος καὶ μαζί του ὁ Ἡσίοδος, ἐνῶ στὴ λυρικὴ προβάλλουν οἱ μεγάλοι πρόδρομοι τοῦ λυρισμοῦ, οἱ ἰαμβικοὶ καὶ ἔλεγειακοὶ ποιητὲς τῶν Ἀρχαϊκῶν χρόνων, καὶ μαζί τους οἱ σπουδαῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Χορικῆς ποίησης.

Τὸ δεύτερο τμήμα τῆς Ἀρχαίας ἐποχῆς περικλείει τοὺς χρόνους ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἕως τὸ θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐδῶ ὡς κύρια εἰδολογικὰ ποιητικὰ δημιουργήματα προβάλλουν κυρίως ἡ Ἀττικὴ τραγωδία καὶ ἀντίστοιχα ἡ Ἀττικὴ κωμῶδι, ἐνῶ σὲ πολὺ μικρότερο βαθμὸ ἀντιπροσωπεύονται καὶ μερικὰ ἄλλα εἶδη, ὅπως ἡ μεταγενέστερη λυρικὴ, ἔλεγειακὴ καὶ ἐπικὴ ποίηση.

Ἀκολουθεῖ ἔπειτα ἡ δευτέρη χρονικὴ ὑποδιαίρεσι, πὺν ἀναφέρεται στὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ. Χρονικὰ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ἔχει πολὺ μεγάλη διάρκεια,

ἀφοῦ κατὰ τὸν κ. Κ. Τρυπάνη ἀρχίζει μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ φτάνει ἕως τὸ 641 μετὰ Χριστόν, ἕως τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἡράκλειον. Σὲ τέσσερα τμήματα χωρίζεται ἡ νέα αὐτὴ χρονικὴ περίοδος.

Στὸ *πρῶτο τμήμα* ὑπάγεται ἡ καθαυτὸ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ, 323 - 146 π. Χ. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ γνωρίζεται ποιητικῇ ἀνθηθῆσι ἰδίως μετὰ τὰ ἐξῆς νέα εἰδολογικὰ δημιουργήματά της: *Τὴ Νέα κωμωδία*, τὴν Ἀλεξανδρινὴ Ἐλεγεία, τὸ Ἀλεξανδρινὸ Ἔπος, τὸ Ἀλεξανδρινὸ δράμα. Ἀκολουθοῦν ἐπίσης ἡ *λυρική ποίηση καὶ ἡ Ὑμνογραφία* τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων καὶ τὰ Ἀλεξανδρινὰ Ἐπιγράμματα. Τελευταία ἔρχεται ἡ Λογοτεχνικὴ παραγωγή ἡ σχετικὴ μετὰ τὴ λαϊκὴ διασκέδαση. Ἐδῶ κατατάσσονται οἱ ἀξιόλογοι *μῦμοι* τῆς ἐποχῆς, ἄμεσα σχετικοὶ καὶ μετὰ τὴν ποίηση τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Ἡρόνδα.

Τὸ *δεύτερο τμήμα* τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς περιλαμβάνει τὰ ἐπόμενα 250 ἔτη, αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὰ 146 π. Χ. καὶ στὰ 100 μ. Χ. Ἐδῶ ἀντιπροσωπεύεται ὁ διαμορφούμενος τότε Ἑλληνορωμαϊκὸς κόσμος, στὴ μεταβατικὴ του φάση κατὰ τὴν πορείαν του γιὰ μιὰ νέα ποιοτικὴ κορύφωση. Στὸ δεύτερο τοῦτο τμήμα ὑπάγονται ἡ *Βουκολικὴ ποίηση*, ἡ *Ἐπική*, ἡ *Ἐλεγειακὴ*, τὸ *Ἐπίγραμμα*, ἡ *δραματικὴ ποίηση*, ὁ *μῦμος* ἔπειτα καὶ προπάντων ὁ *ιδιόρρυθμος Παντόμιμος*, ἡ *λυρική ποίηση καὶ ὕμνωδία*, καὶ τέλος ἡ *Ἑλληνιστικὴ ποίηση τῶν Ἰουδαίων*, οἱ ὅποιοι τότε σὰν βασικὸ φιλολογικὸ καὶ γλωσσικὸ τους ὄργανο χρησιμοποιοῦσαν ἀποκλειστικὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν Κοινήν. Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ μπορεῖ νὰ χρησιμεύουν ὡς ἓνα χαρακτηριστικὸ δεῖγμα, σ' αὐτὸ τὸν ἑλληνικὸν γλωσσικὸ δυναμισμό τῆς ἐποχῆς.

Τὸ *τρίτο τμήμα* τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς περιλαμβάνει τὰ ἀμέσως ἐπόμενα 230 ἔτη, αὐτὰ ποὺ ἀρχίζουν τὸ 100 μ. Χ. καὶ φτάνουν ἕως τὸ 330 μ. Χ. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν *κορύφωση τῆς νέας ἐποχῆς τοῦ Κλασικισμοῦ*, ποὺ σημειώνεται κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδον ὁ ἀναγνώστης ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθῆσει κυρίως τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς Λυρικῆς ποίησης, καθὼς αὐτὴ γνωρίζεται νέα ἀκμὴ, ἀλλὰ καὶ ὀδηγεῖται πρὸς τὴν ἀναπόφευκτὴ παρακμὴν της. Χαρακτηριστικὲς εἶναι οἱ νέες εἰδολογικὲς ομάδες ποὺ διαμορφώνονται τότε, ὅπως εἶναι ἡ *Διδακτικὴ ποίηση*, τὰ μυθολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἐπικά ποιήματα τῆς νέας αὐτῆς ἐποχῆς, τὸ δράμα ἔπειτα καὶ ὁ μῦμος, καὶ τέλος ἡ *λυρική ποίηση* καὶ τὸ *Ἐπίγραμμα*.

Τελευταῖον ἀκολουθεῖ τὸ *τέταρτο τμήμα* τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ποὺ περιλαμβάνει τὴν καθαυτὴν Χριστιανικὴν περίοδον, ἀρχίζοντας τὸ 330 καὶ φτάνοντας ἕως τὸ 641. Χαρακτηριστικώτερα, τὸ τμήμα τοῦτο ἀρχίζει μετὰ τὸν Μεγάλον Κωνσταντῖνον καὶ τελειώνει μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἡράκλειον. Ἐδῶ ὅμως τώρα δὲν

ἔχομε μόνο τὴν Ἑπική καὶ τὴ Λυρική ποίηση τῶν χρόνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀντι-
κρούζουμε γιὰ πρώτη φορὰ ἓνα νέο εἶδος ποιητικοῦ λόγου, τὴ *Χριστιανικὴ ποίηση*.
Πρόκειται τώρα γιὰ τὰ νέα καὶ σπουδαῖα ποιητικὰ δημιουργήματα, πού ὀφείλον-
ται στὴν ἔμπνευση πού τὴν προκαλεῖ ἡ νέα θρησκεία τῆς Ἀγάπης.

Δύο χαρακτηριστικὲς ομάδες τῆς διαμορφώνονται, ἡ Χριστιανικὴ ποίηση
πού χρησιμοποιεῖ τὴν καθιερωμένη ἀρχαία μετρική, καὶ ἡ ἀντίστοιχη Χριστιανικὴ
ποίηση πού ἐπινοεῖ νέα μετρικὰ μέσα. Ἐδῶ, σ' αὐτὲς τὶς δύο τεχνοτροπικὲς ομά-
δες, θεμελιώνεται τώρα ἡ *χρυσὴ ἐποχὴ τῆς Βυζαντινῆς Ὑμνογραφίας*. Τὰ νέα
ὅμως ποιητικὰ μέτρα προορίζονται νὰ ἐπικρατήσουν ὀριστικὰ πλέον. Ὁ Ἀκάθι-
στος Ὑμνος ἀποτελεῖ ἓνα δεῖγμα ἀπ' αὐτὴ τὴ νέα ποίηση, ἐνῶ τὸ δεύτερό του
προοίμιο, πού εἶναι ἀφιερωμένο (*τῇ Ὑπερμάχῳ στρατηγῶν*), δὲν προορίζεται νὰ
παραμένει ἀπλῶς ἓνα κορυφαῖο σύμβολο εὐλάβειας, ἀλλὰ καὶ θὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ
ἓνα Ἱστορικὸ δημοτικὸ τραγούδι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού δικαιοῦται νὰ ἔχει μιὰ
τριπλὴ τιμὴ, νὰ εἶναι τὸ ἀρχαιότερο στὸ εἶδος του καὶ συγχρόνως νὰ παραμένει
ζωντανὸ στὸ λαὸ καὶ πανελλήνιο ὡς πρὸς τὴν ἔκταση. *Σὲ ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη
δὲν ὑπάρχει ἄλλος ὕμνος, πού νὰ ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένο ἱστορικὸ γεγονός
καί, ἐνῶ εἶναι τόσο παλαιός, παράλληλα νὰ ἐπιζεῖ μὲ τόση ἐκπληκτικὴ ζωτικότητα.*

Αὐτὴ εἶναι, μὲ πολὺ μεγάλη συντομία, ἡ ποιητικὴ προσφορὰ τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ κατὰ τὴ δεύτερη μεγάλη χρονικὴ φάση τῆς, δηλαδὴ κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴ
ἐποχὴ, πού διαρκεῖ ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 323 πρὸ Χριστοῦ
ἕως τὸ 641 μετὰ Χριστόν.

Μετὰ τὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ ἔρχομαι τώρα στὴν τρίτη μεγάλη ὑποδιαί-
ρηση. Αὐτὴ περιλαμβάνεται μέσα στὶς χρονολογίες 641 ἕως 1453, καὶ ἔχει τὴν
ὄνομασία Βυζαντινὸς κόσμος. Χωρίζεται ἡ νέα αὐτὴ περίοδος σὲ τρία
τμήματα: Στὸ *πρῶτο*, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἡράκλειο καὶ τελειώνει τὸ 843 μὲ τὸ
τέλος τῆς Εἰκονομαχίας καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν εἰκόνων. Στὸ *δεύτερο*, πού
ἀρχίζει τὸ 843 καὶ τελειώνει τὸ 1204 μὲ τὴν Τέταρτη Σταυροφορία. Καὶ στὸ *τρίτο*
τμῆμα τῆς, πού ἀρχίζει μὲ τὴν πώση τῆς Πόλης στοὺς Φράγκους καὶ τελειώνει
μὲ τὴν Ἀλωσὴ τῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, περιλαμβάνοντας τὰ τελευταῖα 250 ἔτη
τοῦ Βυζαντίου, τὰ μεταξὺ τοῦ 1204 καὶ τοῦ μοιραίου 1453.

Βασικὰ γνωρίσματα στὴν ποίηση αὐτῆς τῆς περιόδου εἶναι δύο: Πρῶτον,
ὅτι κυριαρχεῖ ἡ θρησκευτικὴ ποίηση. Καὶ δεύτερο, ὅτι παράλληλα ἀρχίζει νὰ δια-
μορφώνεται καὶ μιὰ ἄλλη, νέα καὶ μεγάλη ποιητικὴ παράδοση, πού εἶναι ἄσχετη
μὲ τὴν καθαυτὸ θρησκευτικὴ.

Στὴν πρώτη περίπτωση, ἀπ' αὐτὲς τὶς δύο, ἡ θρησκευτικὴ ποίηση παρουσιάζεται νὰ χρησιμοποιεῖ ποικιλία ρυθμῶν. Ἀρχίζει μὲ τὴν καθιερωμένη χρῆσιν τῆς ἀρχαίας μετρικῆς, συνεχίζει παράλληλα μὲ τὸ νέο ρυθμικὸ σύστημα πὺν ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ βυζαντινὴ μετρικὴ δημιουργία, καὶ προχωρεῖ τελικὰ σὲ μιὰ νεώτερη μορφή, *στὸν θρησκευτικὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον*. Σ' αὐτὴ τὴν τελευταία φάσιν ξεχωρίζει ὁ ὕμνογράφος Συμεὼν ὁ Μυστικός, ποιητὴς μὲ θαυμαστὴ πρωτοτυπία, τὸν ὁποῖο ὁ συνάδελφος κ. Τρουπάνης τὸν θεωρεῖ ὡς τὸν μόνον πὺν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὸν Ῥωμανὸν τὸν Μελωδόν. Ὁ Συμεὼν εἶναι ὁ πρῶτος βυζαντινὸς ποιητὴς, πὺν χρησιμοποιεῖ τὸν δεκαπεντασύλλαβον στοὺς μεγάλους θρησκευτικοὺς ὕμνους.

Παράλληλα ὅμως μὲ τὴ θρησκευτικὴ ποίηση αὐτῆς τῆς περιόδου, ἔχομε — ὅπως εἶδαμε — καὶ τὴ δημιουργία ἐνὸς νέου ποιητικοῦ εἴδους, πὺν καὶ αὐτὸ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀποκλειστικὸ μετρικὸν σύστημά του τὸν δεκαπεντασύλλαβον. Δύο ἀξιόλογα ποιητικὰ ἔργα ξεχωρίζουν τώρα. Πρῶτον εἶναι τὸ σχετικὸ μὲ τὸν ἐπικὸν κύκλον τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Καὶ δεύτερον, τὸ σχετικὸ μὲ τὸν ιδιόρρυθμον Πτωχοπρόδρομον καὶ τὰ ἐξ ἴσου ιδιόρρυθμα ποιήματα τοῦ αὐτοῦ κύκλου.

Ἔρχομαι στὴν Τέταρτη, καὶ τὴν πιὸ μικρὴν, ἀπὸ τὶς πέντε ὑποδιαίρεσεις, στὶς ὁποῖες ὁ συνάδελφος κ. Τρουπάνης ἔχει χωρίσει τὸ βιβλίον του. Σ' αὐτὴ τὴν ὑποδιαίρεσιν ἐξετάζεται ἡ ἑλληνικὴ ποίηση στοὺς αἰῶνες πὺν ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ὑπόδουλος στοὺς Φράγκους καὶ τοὺς Τούρκους. Ἡ ὑποδιαίρεσιν χωρίζεται σὲ δύο τμήματα, στὸ πρῶτον τὸ σχετικὸ μὲ τὴ Φραγκοκρατίαν (1204 - 1797) καὶ τὸ δεύτερον τὸ σχετικὸ μὲ τὴν Τουρκοκρατίαν.

Στὸ τμήμα τῆς Φραγκοκρατίας ἐξετάζονται ποιητικὰ μυθιστορήματα καὶ λοιπὰ ἱστορικὰ ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα εἶναι πρωτότυπα καὶ ἄλλα ὀφείλονται σὲ μεταφράσεις δυτικῶν προτύπων. Διερευνᾶται ἐπίσης ἡ ποιητικὴ δημιουργία στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, καὶ ἰδιαίτερα στὴ Ρόδον, Κύπρον καὶ Κρήτην. Γιὰ τὴν τελευταία ὁ κ. Τρουπάνης βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσει διεξοδικότερα τὴν Κρητικὴν ποίηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὶς ἀρχές, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τέλος τὴ χρυσὴν ἐποχὴν τῆς, μὲ τὰ πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ποιητικὰ τῆς ἐπιτεύγματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα πρώτη θέσιν κατέχουν ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἐρωφίλη.

Στὸ δεύτερον ἐξ ἄλλου τμήμα, αὐτὸ τῆς Τουρκοκρατίας, ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου ἐξετάζει δύο διαφορετικὰς περιπτώσεις, τὴν προσωπικὴν ποίηση καὶ τὸ

Δημοτικό τραγούδι. Στην κατηγορία τῆς προσωπικῆς ποίησης ἐξετάζονται ποιήματα τοῦ θρησκευτικοῦ Οὐμανισμοῦ, ἡ ποίηση τῶν Φαναριωτῶν, ὀρισμένα ὁμοιοκατάληκτα ποιήματα γνωστὰ μὲ τὸ ὄνομα *Ριμάδες*, καὶ τέλος οἱ πρόδρομοι τῆς νεοελληνικῆς ποίησης. Ὡς πρὸς τὸ *Δημοτικό τραγούδι*, τοῦτο κυριαρχεῖ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας μὲ δύο κυρίως μορφές του: *Μὲ τις Παραλογές*, ὅπως ἀποκαλοῦνται, πού συνεχίζουν μιὰ παλαιότερη παράδοση ἐπικολυρικῆς ἀφηγηματικῆς ποίησης. Καὶ μὲ τὰ Ἱστορικά καὶ ἰδίως τὰ Κλέφτικα τραγούδια, πού μαζὶ μὲ τις Παραλογές ἀποτελοῦν, εἰδικὰ γιὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, τὴν καλύτερη σὲ ποιότητα ποιητικὴ παραγωγὴ τότε τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. *Τὰ Κλέφτικα* ἀποτελοῦν, ἐπὶ πλέον, καὶ τὴν κορυφαία ποιητικὴ ἔξαρση τῆς ἐποχῆς τους, ἰδιαίτερα καθὼς ξεχωρίζουν γιὰ τὸ δυναμισμὸ καὶ τὴν πρωτοτυπία τους στὴν ἔκφραση τῶν συναισθημάτων τοῦ ὑπόδουλου λαοῦ.

Τελευταία ἀπὸ τις πέντε μεγάλες ὑποδιαίρεσεις τοῦ βιβλίου ἔρχεται ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ποίηση στὴ *Νεώτερη Ἑλλάδα*, ἀπὸ τὸ 1829 καὶ ἐξῆς. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ὁ κ. Τρυπάνης ἀφιερώνει ἓνα μεγάλο τμῆμα, ἐξετάζοντας ἰδιαίτερα τις τρεῖς ποιητικὲς σχολὲς πού ἐπικρατοῦν τότε κατὰ διαστήματα. *Πρώτη εἶναι ἡ Παλαιὰ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν*, πού περιλαμβάνει τοὺς Ἑλληνες ρομαντικούς, ὅπως εἶναι οἱ δύο Σοῦτσοι, καὶ οἱ Ραγκαβῆς, Ζαλοκώστας, Ὁρφανίδης, Παπαρρηγόπουλος, Βερναρδάκης καὶ Ἀχιλλέας Παράσχος. Δεύτερη εἶναι ἡ *σπουδαία Ἑπτανησιακὴ Σχολή*, ὅπου συναντοῦμε τις μεγάλες μορφές τῆς Σχολῆς, ὅπως εἶναι οἱ Κάλβος, Σολωμός, Τυπάλδος, Βαλαωρίτης, Λασκαράτος, Μαρκοράς καὶ Μαβίλης. Καὶ τέλος ἐμφανίζεται, τρίτη χρονολογικά, ἡ *Νέα Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν*, μὲ κορυφαίους ἀντιπροσώπους της τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, τὸν Γεώργιο Δροσίνη καὶ τὸν Ἰωάννη Πολέμη. Ἀκολουθεῖ ἔπειτα, στὴν ἴδια σχολή, ἡ ὁμάδα τοῦ Νουμᾶ πρὸς τὸ 1900, ἔρχεται πολὺ κοντὰ ἡ μεταπαλαμικὴ γενεὰ τοῦ 1905, μὲ κορυφαίους τὸν Σικελιανό, τὸν Καζαντζάκη καὶ τὸν Βάρναλη, ἀργότερα μιὰ νέα ὁμάδα μὲ τὸν Τέλο Ἄγρα, τὸν Καρωτάκη καὶ τὴν Πολυδούρη, καὶ τέλος ἡ σειρά τῶν ποιητῶν τῆς Νέας Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν τελειώνει μὲ τὴν ποιητικὴ γενεὰ τοῦ 1930, ὅπου κορυφαῖος ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Γεώργιος Σεφέρης, πού παίρνει πρῶτος καὶ τὸ βραβεῖο Νόμπελ.

Ἐκινώντας ἀπὸ τόσο βαθιεῖς ρίζες, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο, ἡ ἑλληνικὴ ποίηση ξεπέρασε κατὰ τις τελευταῖες δεκαετηρίδες τὰ γεωγραφικὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ — ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει στὴν τελευταία φράση τοῦ

Ἐπιλόγου τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Τρουπάνης — *ἡ ἑλληνικὴ ποίηση ἔχει ἐπιτύχει (νὰ εἶναι καὶ πάλι μιὰ ποίηση μὲ παγκόσμια ζωτικότητα καὶ σημασία).*

Κύριοι συνάδελφοι,

Δὲν θέλησα νὰ ἀκολουθήσω τὴ δειγματολογικὴ μέθοδο καὶ νὰ κάμω σποραδικὸ λόγον γιὰ μερικὰ μόνο σημεῖα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κωνσταντίνου Τρουπάνη. Ὅπως ἔχετε διαπιστώσει, προτίμησα νὰ προχωρήσω σὲ μιὰ καθολικὴ παρουσία ὄλων τῶν βασικῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου. Ὁ ἀρχικὸς σκοπός μου νομίζω ὅτι ἔχει γίνεи φανερός. Πιστεύω δηλαδὴ ὅτι καὶ μόνη μιὰ παρόμοια ἀπαρίθμηση τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς ἑλληνικῆς ποίησης μέσα στὶς χιλιετηρίδες εἶναι πάντοτε ἱκανή, γιὰ νὰ προκαλεῖ τὸν ἀνεπιφύλακτο σεβασμὸ καὶ θαυμασμὸ, τὸ δέος ἀκόμη, γι' αὐτοῦ τοῦ εἵδους τὴν ἐπίμονη, συνεχὴ καὶ μεγαλειώδη πολιτιστικὴ προσφορὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ὁ τρόπος ὅμως αὐτῆς τῆς ἀπαρίθμησης ποὺ ἔκαμα, ἰσοδυναμοῦσε παράλληλα καὶ μὲ ἓνα ἄμεσο ἀλλὰ θερμὸ ἐγκώμιο γιὰ τὸ βιβλίον ποὺ σᾶς παρουσιάζω. Τὸ βιβλίον τοῦτο χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ θαυμαστὴ ἐπιστημονικὴ πληρότητα. Καὶ ἐπίσης ἔχει γραφῆ μὲ πολλὴν ἀγάπη.

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου ἄρχισε ὡς Ὑφηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, μὲ εἰδικὸ στόχον τὴν Κλασικὴ Φιλολογία καὶ προπάντων τὰ προβλήματα τῆς Ἀλεξανδρινῆς ποίησης. Τὸ βιβλίον του ἐκείνων τῶν χρόνων, ποὺ φέρει τὸν τίτλον «*Ἀλεξανδρινὴ ποίηση*», εἶναι ἀποκαλυπτικόν. Ἐπειτα ὁ σημερινὸς συνάδελφος συνέχισε, γιὰ δεκαετίες ὀλόκληρες στὴν Ὁξφόρδη, ὡς ὁ εἰδικὸς καθηγητὴς στὴν ἔδρα τῆς βυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας. Καὶ τέλος, γιὰ ἀρκετὰ χρόνια στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Σικάγου, δίδαξε τὰ ἀγαπημένα θέματα τῶν νεανικῶν του χρόνων, τὸν Ὅμηρον καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποίηση. Παράλληλα ὁ κ. Τρουπάνης ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ γράφει δικὰ του ποιήματα καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἔχει ἐκδώσει ἀξιόλογες ποιητικὰς συλλογὰς.

Προὔπαρχει, συνεπῶς, ἓνας ἐπιτυχημένος συνδυασμὸς εἰδικότητων καὶ αὐτὸς εἶναι ποὺ ἔχει ἐμπνεύσει τὴν ἀπόφαση γιὰ νὰ ἀναληφθῆ τὸ δύσκολον συγγραφικὸν ἐγχείρημα ποὺ ἔγινε. Ὑπάρχει παράλληλα καὶ ἡ μακροχρόνια καὶ ἀδιάκοπη πνευματικὴ προσπάθεια, ἡ ὁποία ἔχει ἐνισχύσει τὸν ἀντίστοιχον ἐπιστημονικὸν ὄγκον. Ἀπὸ τὶς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1935, ποὺ ὁ φίλος συνάδελφος ἔλαβε τὸ πτυχίον του ἀπὸ τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν, ἔχουν περάσει 47 ὀλόκληρα χρόνια πολύμορφης πνευματικῆς ἐργασίας του. Ὁ σκληρὸς μόχθος, ἡ ἔντονη συναίσθησις τῆς εὐθύνης

καὶ ἡ ἀσταμάτητη φιλοπονία, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν ἐκλεκτὸ συνάδελφο σὲ πολλές ἀνάλογες προσπάθειες τῆς ζωῆς του, ἀσφαλῶς ἔχουν διαμορφώσει τὶς κύριες προϋποθέσεις γιὰ τὸ ὅτι ἐτολμήθη καὶ ἐπετεύχθη ἡ ὀλοκλήρωση σ' αὐτὸ τὸ δύσκολο ἔργο.

Κύριοι συνάδελφοι,

Τὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα, ποὺ ἔχω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς παρουσιάσω σήμερα, εἶναι ἓνα ἔργο ζωῆς, ἀποτέλεσμα τοῦ μόχθου, τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῆς φιλοπονίας ἐνὸς ἱκανοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου.